

Висновки. Країни АСЕАН, на відміну від багатьох інших регіонів світу, не є виключно переважно країнами походження, або країнами призначення міграції, оскільки об'єднують різноманітні країни за відношенням до міграційного процесу. Хоча, загалом еміграція в країнах регіону вдічі перевищує показники імміграції, більша частина наявних іммігрантів походить саме з країн регіону, що формує сприятливі передумови до подальшого поглиблення інтеграції регіонального ринку праці. Створення Економічної спільноти АСЕАН дало поштовх лібералізації трудової міграції окремих категорій висококваліфікованих робітників в рамках об'єднання. На сьогодні, навіть в реалізації даного обмеженого способу забезпечення вільної мобільності існує ряд перешкод, в тому числі і необхідність запровадження дієвого механізму визнання компетенцій, отриманих в інших країнах АСЕАН. Водночас, запровадження вільного руху робітників з 2015 р. впливає також на національні стратегії людських ресурсів країн регіону.

Список використаних джерел

1. Bruni Michele. 2013. Labor market and demographic scenarios for ASEAN countries (2010-35) Education, skill development, manpower needs, migration flows and economic growth. DEMB WP 6. January.
2. Employment practices and working conditions in Thailand's fishing sector / Asian Research Center for Migration [Electronic source]. – Mode of access: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/—asia/—ro-bangkok/documents/publication/wcms_220596.pdf
3. Hoàng N. H. Toward an Integrated ASEAN Labor Market Prospects and Challenges for CLMV(1) Countries [Electronic source] / N. H. Hoàng – Mode of access: <http://tapchi.vnu.edu.vn/upload/2014/02/1123/3.pdf>
4. Labor Migration, Skills & Student Mobility in Asia / OECD [Electronic source]. – Mode of access: <http://www.oecd.org/migration/Labour-migration-skills-student-mobility-in-Asia.pdf>
5. Riguer M. G. ASEAN 2015: Implications of People Mobility and Services [Electronic source]. / M. G. Riguer – Mode of access: <http://ilsdole.gov.ph/wp-content/uploads/2013/01/Riguer-ASEAN-2015-Implications-of-People-Mobility-and-Services.pdf>
6. Southeast Asia: ASEAN 2015 [Electronic source] / The University of California, Davis. – Mode of access https://migration.ucdavis.edu/mn/more.php?id=3868_0_5_0
7. Thailand unemployment rate [Electronic source] / Trading Economics. – Mode of access: <http://www.tradingeconomics.com/thailand/unemployment-rate>

Надійшла до редколегії 30.11.14

R. Stakanov, канд. экон. наук, доц.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

ПЕРСПЕКТИВЫ ИНТЕГРАЦИИ РЕГИОНАЛЬНОГО РЫНКА ТРУДА АСЕАН

Страны АСЕАН, вместе со странами Персидского залива, являются ключевым регионом назначения миграции в рамках Азии. За последние годы в регионе АСЕАН было подписано несколько соглашений и рабочих программ по началу интеграции рынка труда в рамках существующих региональных торговых соглашений. Однако существующие соглашения не содержат положений по содействию полноценной свободе движения физических лиц. Принятие решения в 2007 о создании регионального Экономического сообщества АСЕАН в 2015 было важной инициативой в рамках свободной мобильности квалифицированных кадров. Создание системы признания квалификаций в рамках АСЕАН является одним из важных шагов в направлении реализации соглашений свободной передвижения рабочей силы. Соглашение АСЕАН о движении физических лиц от 2012 г. разрешает временную миграцию квалифицированных рабочих между предприятиями в рамках стран-членов АСЕАН, однако постоянное проживание по настоящему Договору не разрешено.

Ключевые слова: АСЕАН, трудовая миграция, рынок труда, занятость, высококвалифицированная рабочая сила.

R. Stakanov, PhD, Associate Professor

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

OUTLOOK OF ASEAN REGIONAL LABOUR MARKET INTEGRATION

ASEAN, together with the Gulf countries, is a key destination region of migration within Asia. In recent years, in the ASEAN region were signed several agreements and working programs on the labor market integration within existing regional trade agreements. However, existing agreements do not contain provisions to promote full freedom of natural person's movement. Establishing in 2007 a regional ASEAN Economic Community (starting from 2015) was an important initiative in the framework of the free mobility of highly qualified personnel. Creating a system of recognition of qualifications in ASEAN is one of the important steps towards the implementation of the agreements of free movement of labor. ASEAN Agreement on the movement of individuals (2012) authorizes temporary migration of skilled workers between enterprises within the ASEAN member countries, but permanent migration under this Agreement is prohibited.

Keywords: ASEAN, labor migration, labor market, employment, highly skilled worker.

УДК

О. Шнирков, д-р экон. наук, проф.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ЕКОНОМІЧНА АСОЦІАЦІЯ УКРАЇНИ З ЄС ТА УГОДИ З ІНШИМИ КРАЇНАМИ

Аналізуються теоретичні та практичні аспекти торговельної реакції третіх країн на Угоду про асоціацію України з ЄС. Ключові слова: інтеграція, ЄС, економічна асоціація, угода про вільну торгівлю.

Фундаментальні зрушення у міжнародному поділі праці внаслідок формування регіональних та глобальних виробничих мереж у кінці ХХ – початку ХХІ століття додають нового імпульсу розвитку інтеграційних процесів. Регіональні та міжрегіональні преференційні угоди стають ефективним механізмом створення та об'єднання виробничих мереж різних країн. Якщо у 1948 – 1994 рр. до ГАТТ було нотифіковано 123 регіональні торговельні угоди (РТУ), то на початку 2013 р. до СОТ – вже 546, основна частина з яких припадає на зони вільної торгівлі (ЗВТ). У 1991 р. кожна країна мала у середньому 1,8 партнера з РТУ, у 2005 р. – 9,9, то вже у 2014 р. близько 15 країн. Правила сучасної світової торгівлі визначаються не тільки домовленостями на багатосторонньому рівні у межах СОТ, але все більше на регіональному та міжрегіональному рівнях.

В умовах регіоналізації торговельної політики все більшою актуальністю набуває аналіз економічних наслідків розвитку інтеграційних процесів для третіх країн, які не є учасниками відповідних торговельних домовленостей. Це, зокрема, стосується й стратегій розвитку вільної торгівлі у відносинах ЄС – Україна – Росія.

Економічна теорія традиційно вплив угод про зону вільної торгівлі на треті країни досліджує з точки зору ефектів створення торгівлі та відхилення торгівлі. Лібералізація взаємної торгівлі країн у межах зони вільної торгівлі об'єктивно дискримінує експортерів третьої країни. Така торговельна дискримінація, хоч й порушує режим найбільшого сприяння, але є дозволеним винятком за правилами СОТ (як і для митних союзів, прикордонної торгівлі, преференційних умов для країн, що розвиваються).

Останні емпіричні дослідження наслідків зон вільної торгівлі на великому масиві регіональних угод підтверджують ефекти відхилення торгівлі за умов створення ЗВТ для третіх країн, причому у більшій мірі для імпорту з них, ніж для експорту [1], позитивний вплив ЗВТ на зростання зовнішньої торгівлі країн-членів у цілому [2], зростання експорту країн, яким надано односторонні торгові преференції [3], виникнення ефекту "ерозії поступок" для третіх країн [4].

Відповідно практичного значення набувають дослідження реакції третіх країн на створення ЗВТ іншими учасниками. Так, показано, якщо лише одна країна з двох, які формують ЗВТ, вже має ЗВТ з іншими країнами, її стимули у цьому процесі є набагато вищими, ніж у другій країні. Обидві країни будуть однаково зацікавлені у ЗВТ, якщо країна з вже існуючими ЗВТ запропонує партнеру суттєві можливості для експорту. Більш того, зацікавленість двох країн у створенні ЗВТ буде набагато більшою, якщо вони вже мають вільну торгівлю з тре-

тью країною [5]. З цього випливають дуже важливі висновки про ефект "доміно" у створенні ЗВТ, характер інтеграційного процесу, який передається між країнами та регіонами [6], аби уникнути або зменшити ступінь дискримінації своїх експортерів на ринках країн, які вже мають угоди про ЗВТ. Так, створення НАФТА у 1994 р. призвело до суттєвого зменшення присутності європейських експортерів на внутрішньому ринку Мексики. Торгівельної реакцією на це було підписання угоди про асоціацію між ЄС та Мексикою, яка передбачала формування зони вільної торгівлі. Саме таким чином ЄС намагався усунути дискримінацію своїх експортерів на мексиканському ринку, відновити приблизно однакові торговельні умови з американськими та канадськими експортерами.

Система сучасних зон вільної торгівлі має неоднорідний характер, вони суттєво відрізнялися, між собою за глибиною та охопленням сфер регулювання, інструментами реалізації, характером прийняття рішень, тощо. (таблиця № 1)

Таблиця №1. Основні форми зон вільної торгівлі

сфери та правила	мити, кількісні обмеження, правила походження	сфери та правила врегулювання СОТ	сфери та правила поза СОТ	елементи єдиної економічної політики в окремих сферах
класичні	+	-	-	-
розширені	+	+	-	-
поглиблені	+	+	+	-
розширені та поглиблені	+	+	+	+

Джерело: складено автором

Вибір форми зони вільної торгівлі залежить від стратегії участі тієї або інших країни у лібералізації міжнародної торгівлі. Так, США намагаються дотримуватися уніфікованих положень для зон вільної торгівлі – "золотого стандарту", який передбачає просунуте врегулювання сфер, вже охоплених правилами СОТ. ЄС, навпаки, пропонує гнучку систему вільної торгівлі для різних країн та груп країн – від класичної зони до поглибленої та розширеної. ЄАВТ часто обмежує угоди питаннями доступу на ринки товарів та послуг, у поглиблених зонах не відходить від правил ЄС [7].

На початку XXI століття у відносинах ЄС – Україна – Росія зіткнулися три різних стратегії розвитку зон вільної торгівлі.

Стратегія ЄС, який на цьому етапі сформував в основному єдиний внутрішній ринок, завершив процес розширення у цілому, розглядає розширення доступу до ринків третіх країн як важливе джерело підвищення продуктивності праці, економічного зростання, створення робочих місць, отже, посилення конкурентоспроможності національних економік країн ЄС. Для цього ЄС сформував основні критерії створення нової генерації зони вільної торгівлі [8]: потенціал ринку партнерів; рівень тарифних та нетарифних обмежень імпорту з ЄС; доступ до ресурсів; політичні аспекти; ризик ерозії преференційного доступу на ринки країн-партнерів за умов їх приєднання до інших зон вільної торгівлі. На початку 2014 р. ЄС мав 24 угоди про зону вільної торгівлі, продовжував або вів перемовини ще щодо 24 угод, у тому числі з США та Японією.

Стратегія Росії щодо зони вільної торгівлі є дуже обережною та консервативною, оскільки основною та пріоритетною метою країни у цій сфері та на даному етапі є створення та формування митного та економічного союзу на теренах країн СНД як передумови переходу згодом до політичного союзу. Розвиток Митного союзу (Росія, Казахстан, Білорусь) та Євразійського економічного союзу (2014 р.) підтверджують зосередження саме на формування внутрішнього ринку цих

країн. Високі митні та нетарифні обмеження, політика стимулювання імпортозаміщення, внутрішні ефективні субсидії, значна залежність від експорту саме енергоносіїв та сировини, економічні санкції розвинених країн у 2014 р. об'єктивно свідчать про сталу тенденцію формування політики опори на власні сили, певну автаркію національних економік. Дослідження показують, що регіональні торговельні угоди не є необхідними та успішними для країн, зорієнтованих на експорт продукції сировинних галузей [9].

Наразі Росія має угоду про зону вільної торгівлі лише з країнами СНД (2011 р.), до того ж ця угода не відповідає критеріям домовленостей у СОТ щодо ЗВТ, оскільки значна частина взаємної торгівлі режимом не охоплюється і є винятком (з Україною – до 40%). Угоди про ЗВТ з країнами СНД розглядаються Росією як передумови їх вступу до Митного союзу і ЄвразЄС.

Стратегія України щодо міжнародної інтеграції мала до 2014 р. двовекторний характер: участь у ЗВТ з країнами СНД та створення ПРЗВТ з ЄС як основними партнерами. Така модель участі у ЗВТ, нашої точки зору, є найбільш ефективною наразі для України, "першим кращим", оскільки відповідає відкритому характеру національної економіки країни, створює передумови для розвитку існуючих або участі у нових глобальних та/або регіональних виробничих мережах, зберігає пріоритетний тренд до євроінтеграції, створює унікальні можливості для національних виробників у плані доступу до двох ємних ринків. Вона не суперечить стратегії ЄС щодо ЗВТ та органічно вписування в систему зон ЄС. За умов початку реалізації економічної частини Угоди про асоціацію Україна стала дуже привабливою для інвесторів з третіх країн, оскільки національні виробники отримали б доступ до ринків ЄС та Митного союзу одночасно. Так, зокрема, китайські компанії у 2013 р. планували здійснити значні інвестиції в економіку України, до відповідних інвестицій готувалися великі американські та європейські корпорації.

ПРЗВТ України з ЄС за охопленням сфер та глибиною регуляторної конвергенції з ЄС поступається лише

економічної асоціації центральноєвропейських країн з Союзом, метою якої було підготовка до вступу їх в цю організацію, та Європейському економічному простору. Реалізація економічної асоціації України з ЄС створює режим доступу країни до внутрішнього ринку ЄС без членства в Союзі. Це унікальна угода про економічну асоціацію, яка включає принципи, концепції та регуляції ЄС, процес застосування яких може бути інтерпретовано як членство третьої країни в ЄС [10]. Значна частка видів економічної політики у межах ЄС вже реалізується як або наднаціональна, або подвійної компетенції. У будь-якому разі це означатиме для України частковий трансфер економічного суверенітету до ЄС щонайменше у певних сферах, охоплених "динамічним" механізмом використання правил ЄС, автоматично імпорту змін в ЄС до регуляторного середовища України. При цьому, Україна не бере безпосередньої участі у розробці, коригуванні правил та прийнятті відповідних рішень щодо їх затвердження.

Разом з тим, така позиція прямо суперечить стратегії Росії щодо залучення України в якості члена ЄврАзЕС та обмеження преференційного доступу іншим країнам – не членам об'єднання.

Суперечність між стратегіями ЗВТ ЄС, України та Росії в принципі може бути знято або внаслідок лібералізації торгівлі Росії та ЄС, Угоди про асоціацію між ЄС та Росією та/або переходу до формування багатосторонньої паневропейської зони вільної торгівлі. Такий підхід повністю відповідав би світовим та регіональним тенденціям протидії ерозії преференційного доступу на ринки країн, що беруть участь у зонах вільної торгівлі. Однак така можливість наразі є малоімовірною без концептуальних змін у зовнішньоекономічній політиці Росії.

Угода про асоціацію України з ЄС не перешкоджає збереженню або встановленню митних союзів, зон вільної торгівлі або домовленостям про прикордонну торгівлю, за винятком тих випадків, коли вони вступають у конфлікт з торговельними домовленостями, передбаченими цією Угодою (ст. 39). Це означає, що Україна може мати Угоду про асоціацію з ЄС та одночасно входити в класичні зони вільної торгівлі з третіми країнами, зокрема з країнами СНД. Однак, можливість підписання угод про поглиблені та розширені зони вільної торгівлі Україною з третіми країнами вже потребує консультації з Європейським Союзом оскільки, окремі положення таких угод щодо регуляторної політики можуть суперечити змісту Угоди про асоціацію України з ЄС. Ясно також, що зона вільної торгівлі з ЄС унеможливіє вступ України до інших митних союзів: це буде можливо лише за умов скасування режиму вільної торгівлі з ЄС, вирішенню проблеми компенсації погіршення умов торгівлі для європейських експортерів, переходу до реалізації спільної торговельної політики митним союзом в цілому до третіх країн, зокрема, до ЄС. В цьому випадку Україна вже не матиме право самостійно підписувати угоди про будь-які форми зон вільної торгівлі з третіми країнами.

Аргументи, які висуває Росія проти економічної частини Угоди про асоціацію України з ЄС, мають дві складові: економічні та політичні. Економічні аргументи, у свою чергу, змінювались протягом 2013-2014 рр., відображаючи, очевидно, розуміння їх слабкості та підпорядкованість саме політичним міркуванням. Зауважимо, що керівництво Білорусії та Казахстану (членів Митного союзу) стверджувало, що Угода про асоціацію між Україною та ЄС не принесе негативних економічних наслідків для господарств двох країн. Це, зокрема, ставить під сумнів ефективність функціонування Митного союзу в цілому, оскільки для такої форми інтеграції характерною рисою є проведення спільної зовнішньоторгівельної політики щодо третіх країн.

Економічні аргументи проти асоціації зводилися до чотирьох основних. Перший стверджував, що внутрішній ринок Росії може бути наповнений товарами з ЄС, які будуть реекспортуватися через територію України. Така аргументація вже давно не є переконливою, оскільки не бере до уваги існуючі правила СОТ визначення та контролю країни походження товару [11].

Другий аргумент базувався на припущенні, що за умов вільної торгівлі українські товари не зможуть скласти конкуренцію європейським та будуть витиснені у масової кількості на ринки Росії. Знову ж таки, тут треба мати на увазі десятирічний (а для окремих товарів – п'ятнадцятирічний) перехідний період відкриття внутрішнього ринку України для товарів з ЄС. Тарифний захист внутрішнього ринку України вже наразі є помірним, і подальша лібералізація тарифів не призведе до масового імпорту товарів з ЄС. Якісна диференціація продукції українських виробників та експортерів ЄС також є значною і враховується перевагами українського споживача, купівельні спроможності якого є обмеженими. Нарешті, навіть якщо спостерігатиметься значне зростання імпорту певної продукції, яке наносить або загрожує навести шкоду російським виробникам, Росія відповідно до правил СОТ має право вжити захисні заходи, але саме в цих галузях: виходити із зони вільної торгівлі з Україною в цілому зовсім не обов'язково.

Третій аргумент полягає у поступовому переході України на технічні стандарти ЄС. Тут контраргументація є більш складною. З одного боку, Україна, відповідно до Угоди, повинна впровадити лише 24 спеціальні товарні директиви, як правило, протягом 3 – 5 років. Українські підприємства повинні будуть використовувати ці стандарти лише для поставок на внутрішній ринок і в країні ЄС, для поставок в інші країни, у тому числі в Росію, їх товари повинні відповідати національним стандартам країн-імпортерів: це загальносвітова практика. Крім того, Росія у рамках імпортозаміщуючої політики вже зменшує у певних галузях залежність від поставок з України. Значна частина російських регламентів та стандартів вже відповідає європейським, що є основною, зокрема, технологічної співпраці європейських та російських компаній. Нарешті, за останні роки (2006-2013рр.) на Україну припадає лише від 2,6 % до 5,8 % російського експорту в цілому, значна частина якого має сировинний характер та не підпадає під зміни технічного регулювання.

З іншого боку, дійсно, російські компанії зможуть експортувати свою продукцію в Україну лише за умов відповідності національним технічним вимогам України, значна частина яких вже будуть вимогами ЄС, і це обмежить їх можливості. Однак, технічні регламенти ЄС можуть стати фактором модернізації національних економік Росії та України, сприяти створенню регіональних виробничих мереж трьох сторін. Зрештою, компромісним варіантом, який пропонує світова практика, може бути двостороння угода про взаємне визнання відповідності національним технічним регламентам.

Четвертий економічний аргумент Росії проти Угоди про асоціацію України з ЄС базується на припущенні ерозії конкурентоспроможності російського експорту в Україну внаслідок тарифної лібералізації між Україною та ЄС. Так, Росія хотіла б виключити з лібералізації торгівлі України з ЄС 2376 тарифних позицій з 11600, зафіксованих в Угоді. Однак і у цьому випадку у цілому мова йде перш за все про створення формально рівних умов для компаній ЄС з російськими експортерами на ринках України, оскільки Росія вже має угоду з Україною про ЗВТ, а ЄС тільки отримує такий доступ. Структури експорту ЄС та Росії на ринках України суттєво

відрізняється між собою, тому лише для незначною частини російських компаній посилюється конкуренція внаслідок ПРЗВТ Україна – ЄС. Крім того, формуючи ЄврАзЕС, Росія отримує преференційний доступ до ринків Білорусії, Казахстану, Armenії, інших країн, які вимушені піднімати рівні своїх тарифів, отже, погіршувати умови торгівлі для виробників ЄС [12]. Нарешті, правила СОТ розглядають зони вільної торгівлі як виняток з режиму найбільшого сприяння отже, об'єктивно створюють стимули для інших країн щодо участі у ЗВТ з країнами, які вже мають відповідні угоди, саме з метою уникнення ерозії доступу на їх внутрішній ринок.

Згодом Росія запропонувала продовжити терміни імпортного мита з 144 позицій, на які припадає 4 з 16 млрд. дол. річного експорту в Україну; надати право українським виробникам можливості вибору між європейськими та російськими стандартами, користуватися існуючими формами сертифікатів для санітарного контролю.

Але основні заперечення зводяться до того, що Україна не повинна передавати свої повноваження інтернаціональним інститутам ЄС; Угода не заперечуватиме збереженню або створенню митних союзів, зон вільної торгівлі; Асоціація не повинна перешкоджати прийняттю та застосуванню законодавства України і інтеграційних об'єднань, учасником яких Україна є або може бути; Україна повинна зберігати свою повноцінну участь не лише в СНД, але й у відносинах з країнами Митного союзу, а в перспективі – в Єдиному економічному просторі.

Таким чином, оскільки підписання Угоди про асоціацію не є бар'єром для участі країни в інших класичних зонах вільної торгівлі, основною метою аргументів Росії проти ПРЗВТ України з ЄС є збереження можливості для України до Митного союзу, ЄврАзЕС, Єдиного економічного простору, інших форм євразійської інтеграції, які згодом можуть перерости у політичний союз.

Оскільки реакція Росії на підписання ратифікації та можливий початок реалізації економічної частини Угоди про асоціацію була унікальною та безпрецедентною для міжнародної практики створення зон вільної торгівлі, ЄС та Україна вимушені були піти на поступки Росії та відкласти початок реалізації нового етапу економічної інтеграції до 2016 р. зі збереженням односторонніх митних поступок з боку Європейського Союзу – автономних торговельних преференцій.

Лише митна двостороння лібералізація торгівлі України з ЄС принесе незначні позитивні або навіть негативні ефекти для української економіки. Тому саме поглиблена та розширена зона вільної торгівлі є найбільш привабливою та ефективною з точки зору модернізації національної економіки України, включення її складових до регіональних та глобальних виробничих мереж.

Розширений та поглиблений характер зони вільної торгівлі з ЄС передбачає суттєві витрати національної економіки на адаптацію до вимог спільного ринку ЄС. Можливості офіційної допомоги ЄС, національного бюджетного фінансування, витрат споживачів та національних виробників є в цьому процесі є важливими, але обмеженими. Суттєва роль у цьому процесі, як показує досвід центральноєвропейських країн, має залучення

іноземних інвестицій, особливо з метою модернізації національної економіки. Створення привабливого внутрішнього інвестиційного клімату в Україні стає нагальною потребою економічної асоціації з ЄС. З іншого боку, гарантії для іноземних інвесторів щодо економічної єдності та неподільності, збереження державних кордонів інвестиційного поля в Україні повинно розглядатися як важливий зовнішній чинник реалізації Угоди про асоціацію з ЄС. Більш того, відсутність таких гарантій суттєво зменшує інвестиційну привабливість української економіки для іноземних інвестицій, отже, економічну привабливість асоціації для України в цілому. Тому за сучасних умов перехід до реалізації поглибленої та розширеної зони вільної торгівлі з ЄС значною мірою залежить від політичної, безпекової, економічної стабільності України.

За цих умов Європейський Союз та Україна можуть знайти інші варіанти переходу до реалізації економічної складової Угоди про асоціацію. В залежності від характеру та глибини негативного впливу вищезгаданих чинників перехід до поглибленої та розширеної зони вільної торгівлі може бути відтермінований, розпочатий частково, матиме тимчасові винятки щодо термінів та сфер реалізації, супроводжуватися суттєвим зростанням масштабів технічної та кредитної допомоги з боку Союзу та інших країн. Важливим чинником ефективності зони вільної торгівлі з ЄС для України може стати також спеціальна система державних гарантій країн ЄС, інших країн для інвестицій в національну економіку. Відповідну роль можуть зіграти й нові політичні та безпекові гарантії збереження територіальної єдності та соціально-економічної стабільності в Україні.

Список використаних джерел

1. Dai M., Yotov Y., Zylkin T. On the trade-diversion effects of free trade agreements // *Economics Letters*. – 2014. – № 122.
2. Baier S., Berstrand J., Do free trade agreements actually increase members' international trade? // *Journal of International Economics*. – 2007. – № 71.
3. Gil-Pareja S., Llorca-Vivero R., Martinez-Serrano J.A. Do nonreciprocal preferential trade agreements increase beneficiaries' exports? // *Journal of Development Economics*. – 2014. – № 107.
4. Ethier W., Reciprocity, nondiscrimination, and a multilateral world. Mimio, 1998; Frankel J., *Regional Trading Blocs*. Institute for International Economics, Washington, DC, 1997; Coyal, S., Joshi, S., *Bilateralism and free trade*. // *International Economic Review*. – 2006. – № 47 (3).
5. Chen M., Joshi S. Third-country effects on the formation of free trade agreements // *Journal of International Economics*. – 2010. – № 82.
6. Baldwin R., Jaimovich D. Are free Trade Agreements contagious? // *Journal of International Economics*. – 2012. – № 88.
7. Comparing international trade policies: United States, EFTA and Japanese PTA strategies. Directorate-General for external policies, European parliament. – 2014. – 28 p.
8. Global Europe: Competing in the World. – http://ec.europa.eu/trade/issues/sectoral/competitiveness/global_europe_en.htm
9. Escaith H., Gaudin H. Clustering Value-Added Trade: Structural and Policy Dimensions // *World Trade Organization Economic Research and Statistics Division. Staff Working Paper ERSD*. – 2014. – № 8.
10. Van der Loo G., Elsuwege P., Petrov R. The EU – Ukraine Association Agreement: Assessment of an Innovative Legal Instrument. // *EU working papers. LAW*. – 2014. – № 9.
11. Emerson M. Trade policy issues in the wider Europe – that led to war and not yet to peace // *CEPS working document*. – July 2014. – № 398.

Надійшла до редколегії 04.12.14

А. Шнырков, д-р экон. наук, проф.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ АССОЦИАЦИЯ УКРАИНЫ С ЕС И СОГЛАШЕНИЯ С ДРУГИМИ СТРАНАМИ

Анализируются теоретические и практические аспекты торговой реакции третьих стран на Соглашение об ассоциации Украины с ЕС.

Ключевые слова: интеграция, ЕС, экономическая ассоциация, соглашение о свободной торговле.

O. Shnyrkov, Ph.D. in economics, prof.
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

ECONOMIC ASSOCIATION UKRAINE AND EU AND AGREEMENTS WITH OTHER COUNTRIES

The article analyses theoretical and practical aspects of trade reaction of the third countries on the EU – Ukraine Association Agreement.

Keywords: integration, economic association with EU, free trade agreement.

УДК 339.9.01

А. Яншина, канд. екон. наук, доц.
Київський університет ринкових відносин, Київ

МІЖДЕРЖАВНА СПІВПРАЦЯ У СФЕРІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В АЗІЙСЬКОМУ І ТИХООКЕАНСЬКОМУ РЕГІОНІ

В статті досліджено та систематизовано ключові наукові підходи до аналізу транскордонної співпраці з метою сталого розвитку країн в Азійському і Тихоокеанському регіоні. Запропоновано бачення сучасних напрямів й особливостей міждержавної взаємодії у сфері сталого розвитку в АТР.

Ключові слова: сталий розвиток, міждержавне співробітництво, Азійський і Тихоокеанський регіон.

Динамічне економічне зростання країн Азійського і Тихоокеанського регіону (АТР) є сьогодні однією з основоположних тенденцій розвитку світового господарства. Прискорення темпів ВВП, нарощення конкурентоспроможності і посилення позицій азійських економік на міжнародній арені, з одного боку, і суттєве загострення екологічних суперечностей, внаслідок стрімкого економічного прориву цих країн, з іншого боку, актуалізувало у межах міжнародних економічних відносин проблему пошуку механізмів і форм повноцінної і рівноправної участі країн, які розвиваються, й з ринками, що формуються, з АТР у системі глобального партнерства задля сталого розвитку (СР).

Головним форумом для реалізації економічної співпраці у сфері сталого розвитку на глобальному рівні нині виступають міжнародні економічні інститути, а її флагманами у світовому масштабі досі залишаються країни з розвинутою економікою. Разом із тим, диверсифікація форм й інструментів міждержавної економічної і фінансової взаємодії в Азійському і Тихоокеанському регіоні, сприяла інтенсифікації транскордонних зв'язків й у царині сталого розвитку. У свою чергу, переміщення орієнтирів регіонального співробітництва до площини екологічноорієнтованого економічного зростання у відповідь на пріоритетизацію загальносвітової тенденції до сталого розвитку обумовило формування у межах АТР специфічних рис й особливостей імплементації концепції СР на рівні регіону, відмінних від тих, що характерні країнам із розвинутою економікою.

Вагомий внесок у вивчення проблематики міждержавного співробітництва задля сталого розвитку здійснили С.Алі, Д.Барбер, С.Бауер, О.Віггер, Д.Гурнвег, М.Дулінг, К.Ейс, С.Задек, Дж.Коллет, Г.Куроода, Г.Магнус, Л.Прінс, М.Розегрант, С.Смоллман, О.Такеші, Р.Тамакі, П.Хазелл, А.Шапіро й інші [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10; 11; 12; 13; 14; 15]. У працях вказаних науковців аналізуються підходи до трактування змісту категорії сталого розвитку та проблеми, пов'язані з економічним, соціальним, екологічним вимірами сталого зростання у розрізі Азійського і Тихоокеанського регіону; розглядаються сутнісні характеристики поняття національної стратегії СР та специфіка розробки стратегій такого типу у країнах АТР; досліджуються форми міждержавного співробітництва з метою сталого розвитку у межах Азійського і Тихоокеанського регіону; розкриваються напрями наднаціональної взаємодії між країнами Азії, з одного боку, й ЄС, США, з іншого боку; обґрунтовуються погляди на глобальну перспективу реалізації концепції СР тощо.

Разом із тим, до теперішнього часу у межах проблематики транскордонного співробітництва задля сталого розвитку в Азійському і Тихоокеанському регіоні залишається низка питань без ґрунтовної відповіді. Зокрема, йдеться про те, що у науковій літературі не сформовано єдиного комплексного підходу до загальнорегіональних тенденцій міждержавної співпраці з метою сталого розвитку; не запропоновано чіткого бачення системи співробітництва країн Азійського і Тихоокеанського регіону у сфері СР у контексті його інституційної складової тощо.

Метою статті є виявлення орієнтирів й особливостей транскордонної співпраці країн Азійського і Тихоокеанського регіону у ході імплементації концепції сталого розвитку та формулювання на цій основі рекомендацій щодо удосконалення дорожньої карти з реалізації пріоритетів СР України в умовах її інтеграції до світового економічного простору.

Стрімке нарощення економічних індикаторів країнами Азійського і Тихоокеанського регіону призвело до значного посилення їх ролі у міжнародній економіці і світовій політиці, зміни контексту міжнародних економічних відносин, актуалізації проблеми перегляду усталених підходів до форм організації міжнародного співробітництва у сфері сталого розвитку, інструментів і методів імплементації концепції сталого розвитку на всіх рівнях МЄВ. Фактично, поступово відбувається переміщення акцентів у межах суб'єктного складу глобального партнерства задля сталого розвитку з країн із розвинутою економікою до країн, що розвиваються, і, зокрема, Азійського і Тихоокеанського регіону. Останнє, у свою чергу, стало причиною появи численних досліджень перепон і перспектив розвитку міждержавної співпраці країн АТР. Провідні наукові праці з окресленої проблематики за сутнісними характеристиками можна систематизувати у три фундаментальні групи:

А) роботи Б.Ахлерінг, С.Бауер, Г.Баумюллера, Д.Вейдerta, О.Віггера, К.Ву, Н.Городні, К.Джакоба, Д.Джоргенсона, П.Каупперта, Г.Курооди, Г.Магнуса, М.Розегранта, С.Смоллмана, Р.Такура, Р.Тамакі, П.Хазелла тощо [13; 3; 16; 4; 17; 18; 19; 9; 10; 20; 12; 15], які базуються на аналізі міждержавної взаємодії з метою сталого розвитку крізь призму економічних викликів, зосереджені на загальноекономічних аспектах концепції СР. Проте принципово усвідомлювати, що економічна складова СР з початку реформування економіки розглядалася урядами країн, які розвиваються, в АТР як ключова і саме такий підхід призвів до істотних негативних наслідків в екології і, частково, у соціальній